

Samenwerking met politie en rijkswacht in de geestelijke gezondheidszorg

1. Samenwerking moet

Wanneer men in een bepaalde streek een degelijke geestelijke gezondheidszorg wil uitbouwen (zowel curatief als preventief), dan moet men zoveel mogelijk mensen bereiken. Iedereen die op dit terrein werkzaam is weet dat er heel wat mensen zijn met psycho-sociale problemen die niet aan hun trekken komen: zowel van preventie als van efficiënte aanpak komt er dikwijls weinig terecht.

Hulpverleners, gespecialiseerd in geestelijke gezondheidszorg, kunnen dit probleem niet alleen oplossen. Zij zijn aangewezen op samenwerking. Zij zijn immers niet alleen te weinig in aantal, maar zij zijn dikwijls ook te ver van de psycho-sociale probleemsituaties verwijderd. Daarenboven is een gespecialiseerde aanpak niet altijd noodzakelijk. Een snelle detectie en een adequate opvang voorkomen een escalerende ontwikkeling tot soms bijna uitzichtloze toestanden. Signalen van deze probleemsituaties komen doorgaans niet onmiddellijk bij de professionelen uit de geestelijke gezondheidszorg terecht, maar wel bij diegenen die dicht bij de bevolking staan. Hun manier van (al dan niet) reageren bepaalt dikwijls in belangrijke mate het verder verloop. Men zal er dan ook voor moeten zorgen dat deze aspecten van de geestelijke gezondheidszorg voldoende aan bod komen in de verdere uitbouw van de eerstelijnsgezondheidszorg.

Naast de hulpverleners die doorgaans in eerste instantie bij probleemsituaties geroepen worden (bijvoorbeeld huisartsen, maatschappelijk werkers, ...) is er een grote groep van zogenaamde 'sleutelfiguren', d.w.z. mensen die beroepshalve met mensen werken, die voeling hebben met wat er bij de bevolking leeft en dikwijls onmiddellijk bij probleemsituaties betrokken worden en doorgaans tijdens crisissituaties.

In de politionele diensten zijn er vele en belangrijke sleutelfiguren. Inderdaad, rijkswacht en politie komen niet alleen veel met mensen in contact, maar bij de meeste van hun interventies is er naast het juridische ook een psycho-sociaal aspect. Een raakvlak met de geestelijke gezondheidszorg is dan ook voorhanden. Dit kan moeilijk worden genegeerd. Wanneer dit toch gebeurt dan is dat struisvogelpolitiek.

Daarenboven is het onze overtuiging dat hier een belangrijke mogelijkheid tot preventief handelen onvoldoende wordt gebruikt zowel door de politionele diensten als door de geestelijke gezondheidszorg.

2. Samenwerking gebeurt niet

Toch moet men vaststellen dat er in de geestelijke gezondheidszorg weinig samenwerking is met de politionele diensten. Zowel rijkswacht en politie als de professionele gezondheidswerkers beperken zich tot een éézijdige en aspectuele benadering van een probleemsituatie. Naast onwetendheid betreffende el-

kaars werkwijze speelt hierbij een dieper gefundeerd wederzijds wantrouwen mee.

In de geestelijke gezondheidszorg heeft men een prototypisch beeld van rijkswacht en politie. Zij worden in eerste instantie gezien als ordehandhavers. Zij staan garant voor wet en orde. De individuele noden van mensen staan duidelijk in de schaduw van deze belangrijke taak. Indien probleemgevallen via politie of rijkswacht toch bij de hulpverlener terecht komen, dan gebeurt dit vaak in een context van straf en de motivatie tot verandering is dikwijls niet groot. Zo groeit de overtuiging dat de politionele wereld en de wereld van de hulpverlener grondig verschillen. De kloof is groot. Het is voor de professionele hulpverlener niet zo gemakkelijk om zich voor te stellen dat ook een rijkswachter of een politieman hulp verleent. En wat te denken van het beroepsgeheim. Aan politie of rijkswacht zeg je toch best niet teveel!

Ook de politionele diensten kunnen zich moeilijk een goed beeld vormen van de geestelijke gezondheidszorg. Zij kunnen zich de wereld van denken en handelen van de hulpverleners moeilijk voorstellen. Zij hebben daarover immers tijdens hun opleiding weinig of niets geleerd. Gezien de gebrekkige communicatie tussen de hulpverleners en politionele diensten weten zij nauwelijks van het bestaan van de mogelijkheden tot hulpverlening af, tenzij als mogelijkheid tot dringende hospitalisatie. Hier geldt echter niet alleen 'onbekend is onbemind', maar zoals bij de professionelen in de geestelijke gezondheidszorg vergroten ook hier negatieve ervaringen de afstand of het wantrouwen. Wat doen zogenaamde hulpverleners dan wel? Zijn zij niet te tolerant? Hebben zij niet te weinig begrip voor het aspect ordeverstoring?

De politionele diensten hebben een onduidelijk beeld over wat er in de geestelijke gezondheidszorg gebeurt, wat de mogelijkheden zijn. Zij worden bovendien bijna volledig in de kou gelaten voor wat betreft het hanteren zelf van de psycho-sociale aspecten in hun werksituatie. Het hulpverlenend aspect kan er niet genoeg aan bod komen. Kortom, alles is voorhanden opdat de politionele diensten zich zo weinig mogelijk van de psycho-sociale aspecten zouden aantrekken: zij zijn slecht geïnformeerd en weinig opgeleid voor opvang.

3. Samenwerking kan

Onze praktijkervaring heeft geleerd dat vormen van samenwerking mogelijk zijn. Tijdens de bijeenkomsten met rijkswacht en politie stelden we vast dat deze diensten inderdaad in contact komen met heel wat psycho-sociale problematiek, die voor hulpverlening zou in aanmerking komen. Doorgaans geraakt de hulpverlener niet bij deze problematiek betrokken. We hebben daarbij ook vastgesteld dat er bij deze diensten een grote belangstelling bestaat voor wat de geestelijke gezondheidszorg te bieden heeft, en dit zowel bij de oversten als bij de 'veldwerkers'. Wanneer de bereidheid aanwezig is aan beide kanten om kennis te maken met elkaars problemen en mogelijkheden, dan kan er naar een basis voor samenwerking gezocht worden.

We stelden vast dat er een duidelijke behoefte bestaat aan informatie over de mogelijkheden en de werking van de geestelijke gezondheidszorg. Wanneer de geestelijke gezondheidszorg wil dat de politionele diensten hun problemen zouden bekend maken dan is het beschikken over deze informatie toch wel een

minimum. Zij zijn er zich ook zeer goed van bewust dat zij onvoldoende opgeleid zijn in het hanteren van psycho-sociale aspecten bij hun opdrachten. Het aanbrengen van informatie over de geestelijke gezondheidszorg, het leren doorverwijzen en het verwerven van basisvaardigheden in het contact met probleemsituaties vormen ons inziens reeds een zeer uitgebreid terrein voor samenwerking.

Hoe deze er concreet moet uitzien is een onderwerp apart. In ieder geval moet hier met heel wat factoren rekening gehouden worden: er is eerst en vooral de persoon van de rijkswachter of van de politie-agent, er zijn de typische aspecten van het politionele apparaat in het algemeen en er zijn bijvoorbeeld ook de verschillen tussen rijkswacht en politie... Dit vereist van de werker in de geestelijke gezondheidszorg een grote soepelheid in het hanteren van heel wat verschillende factoren, waarvoor ook hij niet altijd is opgeleid.

4. Grenzen aan de samenwerking

Een goede samenwerking veronderstelt respect voor elkaars eigenheid en competentie. Een hulpverlener is geen politieman zoals een politieman geen hulpverlener is. Bovendien lijkt het ons niet wenselijk en trouwens ook niet mogelijk dat de politieman een hulpverlener wordt.

De autoriteit, het ontsag en respect dat verbonden blijft met de positie en het uniform kan in heel wat situaties meer effect hebben dan wat een hulpverlener ooit zou vermogen. Hulpverlenen is ook een deskundige bezigheid, die lange scholing en vooropleiding veronderstelt. Hulpverlenen mag niet worden vereenzelvigd met goed bedoelde menselijkheid, oog hebben voor het menselijke, naastenliefde of filantropie. Een politieman blijft krachtens zijn functie de vertegenwoordiger van de wet. Daarom kan hij niet anders dan het algemene, de norm, de wet stellen boven het individuele belang. Dit begrenst zijn mogelijkheden om hulp te verlenen. Een politieman is in eerste instantie politieman.

Ook de professionele hulpverlener zit in een wat ongewone situatie: hij is gewoon nogal vlot informatie uit te wisselen met zijn verwijzer. In relatie met de politionele diensten kan dit moeilijkheden opleveren. Het respect voor het beroepsgeheim is essentieel. Er blijft wederzijds een zekere onwennigheid om samen te werken. Immers, het is moeilijk samen te werken aan een situatie waarover men niet vrijuit met elkaar kan spreken. Maar in beide sectoren, zowel in de geestelijke gezondheidszorg als in de politionele diensten is men het gewoon om met frustraties verder te leven en voort te werken...

J. Janssen, S. Joos, M. Geirnaert, M.R. Orens*

* De auteurs zijn verbonden aan het Centrum voor Geestelijke Gezondheidszorg te B-1970 Wezembeek-Oppeem, Mechelsesteenweg 137/1, respectievelijk als psychiater-directeur, psycholoog, maatschappelijk werkers.